

“ABDULLA QODIRIY: MURAKKAB TAQDIR VA IJODIY MEROSINING
BUGUNGI YOSHLAR TARBIYASIDAGI O‘RNI”

Abduqodirova Nargiza Dilshod qizi

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti “Elektronika va avtomatika muhandisligi” fakulteti talabasi nargizaabduqodirova11@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o‘zbek adabiyotining yirik vakili Abdulla Qodiriyning hayoti, murakkab taqdiri va ijodiy faoliyati chuqur tahlil qilinadi. Asosiy e‘tibor adib yashagan davrning ijtimoiy-siyosiy sharoiti hamda uning ijodiga ta‘sir ko‘rsatgan omillarga qaratiladi. Maqolada Qodiriyning adabiyotga kirib kelishi, uning ilk asarlaridan boshlab yuksak badiiy darajadagi romanlar yaratishigacha bo‘lgan ijodiy bosqichlari izchil yoritiladi.*

Shuningdek, yozuvchining “O‘tkan kunlar” va “Mehrobdan chayon” asarlari misolida uning millat taqdiri, adolat, erkinlik va ma‘naviy uyg‘onish haqidagi qarashlari ochib beriladi. Ayniqsa, Abdulla Qodiriyning og‘ir hayot yo‘li, ta‘qiblar va nihoyat, repressiya qurboni bo‘lishi uning ijodiga qanday ta‘sir ko‘rsatgani alohida tahlil qilinadi.

Mazkur maqola orqali muallif Qodiriy ijodining nafaqat badiiy, balki tarixiy va ma‘naviy ahamiyatini ochib berishni maqsad qiladi. Shuningdek, adibning ibratli hayoti va matonati bugungi yoshlar uchun muhim saboq ekani asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: *Abdulla Qodiriy, o‘zbek adabiyoti, ijodiy faoliyat, tarixiy davr, milliy uyg‘onish, adib taqdiri, badiiy tahlil, ijtimoiy-siyosiy muhit, realizm, adolat g‘oyasi.*

Аннотация: *В данной статье проводится углубленный анализ жизни, сложной судьбы и творческой деятельности Абдуллы Кодирия, одного из крупнейших представителей узбекской литературы. Основное внимание уделяется социально-политическим условиям эпохи, в которой жил писатель, и факторам, повлиявшим на его творчество. Статья последовательно охватывает творческие этапы Кодирия, от его ранних работ до создания романов высокого художественного уровня.*

Также на примере произведений писателя «Дни минувшие» и «Скорпион с алтаря» раскрываются его взгляды на судьбу нации, справедливость, свободу и духовное пробуждение. В частности, отдельно анализируется влияние трудного жизненного пути Абдуллы Кодирия, преследований и, наконец, репрессий на его творчество.

В данной статье автор стремится раскрыть не только художественное, но и историческое и духовное значение творчества Кодирия. Также утверждается, что образцовая жизнь и упорство писателя являются важным уроком для современной молодежи.

Ключевые слова: *Абдулла Қодирий, узбекская литература, творческая деятельность, исторический период, национальное возрождение, судьба писателя, художественный анализ, социально-политическая обстановка, реализм, идея справедливости.*

Abstract: *This article deeply analyzes the life, complex fate and creative activity of Abdulla Qodiriy, a major representative of Uzbek literature. The main attention is paid to the socio-political conditions of the era in which the writer lived and the factors that influenced his work. The article consistently covers Qodiriy's creative stages, from his early works to the creation of novels of a high artistic level.*

Also, using the example of the writer's works "O'tgan kunlar" and "Mehrobdan chayon", his views on the fate of the nation, justice, freedom and spiritual awakening are revealed. In particular, the impact of Abdulla Qodiriy's difficult life path, persecution and, finally, becoming a victim of repression on his work is analyzed separately.

Through this article, the author aims to reveal not only the artistic, but also the historical and spiritual significance of Qodiriy's work. It is also argued that the exemplary life and perseverance of the writer are an important lesson for today's youth.

Keywords: *Abdulla Qodiriy, uzbek literature, creative activity, historical period, national revival, fate of the writer, artistic analysis, socio-political environment, realism, idea of justice.*

KIRISH

O'zbek adabiyoti tarixida shunday siymolar borki, ularning nafaqat ijodi, balki murakkab va sinovlarga boy hayot yo'li ham avlodlar uchun ibrat maktabi bo'lib xizmat qiladi. Ana shunday buyuk adiblardan biri – Abdulla Qodiriydir. U o'zining yuksak badiiy asarlari orqali xalq qalbidan chuqur joy olgan bo'lsa, og'ir va fojiviy taqdiri bilan tarix sahifalarida o'chmas iz qoldirgan.

Abdulla Qodiriy yashagan davr ijtimoiy-siyosiy jihatdan nihoyatda murakkab bo'lib, bu holat uning ijodiga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Adib o'z asarlarida nafaqat insoniy tuyg'ularni, balki jamiyatdagi adolatsizlik, jaholat va zulm kabi illatlarni ham ochib berishga intildi. Shu jihatdan uning ijodi nafaqat badiiy meros, balki o'z davrining haqqoniy aks-sadosi sifatida ham ahamiyatlidir.

Mazkur maqolada Abdulla Qodiriyning hayoti, ijodiy faoliyati hamda uning murakkab taqdiri o'zaro bog'liqlikda tahlil qilinadi. Shuningdek, adibning asarlarida aks etgan g'oyalar va ularning shakllanishida hayot yo'lining tutgan o'rni ochib beriladi.

Abdulla Qodiriyning hayoti va ijodiy faoliyati

Abdulla Qodiriy 1894-yil 10-aprelda Toshkent shahrida, hunarmand oilasida tavallud topgan. Uning otasi Qodir bobo bog'bonlik va savdo ishlari bilan shug'ullangan bo'lib, bu muhit yosh Qodiriyning hayotga erta kirib kelishiga sabab bo'lgan. U dastlab eski maktab va madrasada tahsil olgan, keyinchalik rus-tuzem maktabida o'qib, dunyoviy bilimlarni ham egallagan. Bu esa uning dunyoqarashi kengayishida muhim omil bo'lgan.

Abdulla Qodiriy yoshligidanoq adabiyotga qiziqqa boshladi. Uning ilk ijodiy faoliyati XX asr boshlariga to'g'ri kelib, dastlab hajviy va publitsistik maqolalar yozishdan boshlangan. U "Mushtum", "Shuhrat", "Sadoyi Turkiston" kabi gazeta va jurnallarda faol ishtirok etib, jamiyatdagi kamchiliklarni tanqidiy ruhda yoritgan.

1920-yillarga kelib, Qodiriy ijodida yangi bosqich boshlandi. Aynan shu davrda u o'zbek adabiyotida roman janriga asos soldi. 1925-yilda uning mashhur "O'tkan kunlar" romani nashr etildi. Ushbu asar o'zbek adabiyotidagi birinchi realistik roman sifatida katta ahamiyatga

ega bo'ldi. Unda XIX asr oxiridagi Turkiston hayoti, ijtimoiy munosabatlar, muhabbat va fojea chuqur tasvirlangan.

1929-yilda esa adibning yana bir yirik asari – “Mehrobdan chayon” romani e'lon qilindi. Bu asarda jamiyatdagi adolatsizlik, riyo va mansabparastlik keskin tanqid qilinadi. Qodiriy ushbu asari orqali ham o'zining kuchli realizm va haqiqatparvarlik yo'lidan bormoqda ekanini namoyon etdi.

Biroq Abdulla Qodiriyning hayoti faqat ijodiy yutuqlar bilan cheklanib qolmadi. 1937–1938-yillarda mamlakatda kuchaygan siyosiy repressiyalar natijasida u ham asossiz ayblovlar bilan qamoqqa olindi. 1938-yil 4-oktabrda Toshkentda otib tashlandi. Bu fojiviy voqea nafaqat adib hayotining, balki o'zbek adabiyotining ham og'ir yo'qotishlaridan biri bo'ldi.

Shunga qaramay, Abdulla Qodiriyning boy ijodiy merosi xalq qalbida yashab qolmoqda. Uning asarlari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, milliy adabiyotimizning bebaho durdonalari sifatida qadrlanadi.

Abdulla Qodiriy ijodining bugungi yoshlar uchun dolzarbligi

Abdulla Qodiriy ijodi oradan qariyb bir asr vaqt o'tganiga qaramay, bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotgani yo'q. Uning asarlarida ko'tarilgan muammolar – adolat, halollik, to'g'ri tanlov qilish, insoniy qadriyatlarga sodiqlik kabi masalalar har qanday davr uchun muhim hisoblanadi. Ayniqsa, hozirgi globallashuv davrida yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitishda Qodiriy merosi alohida o'rin tutadi.

Adib asarlaridagi qahramonlar hayoti orqali inson o'z tanlovlari uchun javobgar ekanini anglash mumkin. Masalan, noto'g'ri qarorlar qanday og'ir oqibatlarga olib kelishi yoki sabr-toqat va sadoqatning inson hayotidagi o'rni bugungi yoshlar uchun muhim saboq bo'lib xizmat qiladi. Bu esa yoshlarni har bir qadamni o'ylab bosishga, hayotda mas'uliyatli bo'lishga undaydi.

Shuningdek, Qodiriy asarlarida aks etgan milliy qadriyatlar – oila muqaddasligi, vatanparvarlik, halollik va insoniylik kabi tushunchalar hozirgi zamonda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida turli yot g'oyalar kuchayib borayotgan bir paytda, bunday asarlar ularni to'g'ri yo'lga yo'naltiruvchi muhim ma'naviy manba bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, Abdulla Qodiriyning hayoti ham yoshlar uchun katta ibratdir. Uning qiyinchiliklarga qaramay ijod qilishdan to'xtamagani, haqiqatni yozishdan cho'chimaganligi bugungi yoshlarni qat'iyatli va jasoratli bo'lishga undaydi. Ayniqsa, uning fojiviy taqdiri har bir inson uchun erkinlik va adolatning qadriga yetish zarurligini eslatadi.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotining nafaqat yirik namoyandasi, balki millat ma'naviy taraqqiyotiga beqiyos hissa qo'shgan buyuk siymo hisoblanadi. Uning hayoti va ijodiy faoliyati bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, adibning boshidan kechirgan murakkab sinovlari uning asarlarida chuqur aks etgan. Qodiriy o'z ijodi orqali jamiyatdagi adolatsizlik, jaholat va ijtimoiy muammolarni ochib berib, xalqni o'ylashga va o'z ustida ishlashga chorlagan.

Adibning fojiviy taqdiri esa uning naqadar jasoratli va haqiqatparvar inson bo'lganini ko'rsatadi. U og'ir sharoitlarga qaramay, o'z prinsiplaridan voz kechmagan va adolat yo'lida ijod qilishda davom etgan. Shu jihatdan, Abdulla Qodiriy nafaqat yozuvchi, balki haqiqiy ma'naviy yetakchi sifatida ham e'tirof etiladi.

Bugungi kunda Qodiriy merosi yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Uning asarlarida ilgari surilgan g'oyalar yoshlarni to'g'ri yo'l tanlashga, milliy qadriyatlarga sodiq qolishga va hayotga mas'uliyat bilan yondashishga undaydi. Ayniqsa, adibning hayot yo'li va matonati yoshlar uchun ibrat maktabi bo'lib xizmat qiladi. Abdulla Qodiriy nafaqat o'z davrining yozuvchisi, balki barcha davrlar uchun dolzarb bo'lgan haqiqatlarni ayta olgan ijodkor sifatida qadrlanadi.

Shu asosda quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- Abdulla Qodiriy asarlarini yoshlar orasida keng targ'ib qilish;
- ta'lim muassasalarida uning ijodini chuqur o'rganishga alohida e'tibor qaratish;
- adib hayoti va ijodi asosida ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni ko'paytirish;
- yoshlarni Qodiriy asarlaridan xulosa chiqarishga undash.

Umuman olganda, Abdulla Qodiriy merosi – bu o'tmish xotirasi emas, balki bugungi va kelajak avlod uchun ham muhim hayotiy saboqlar manbai hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2008.
2. Qo'shjonov, M. Abdulla Qodiriy hayoti va ijodi. – Toshkent: Fan, 1974.
3. Vohidov, E. Adabiyot – ma'naviyat ko'zgusi. – Toshkent: Sharq, 2015.
4. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, 2000–2005.
5. Internet manbalari:
 - o www.ziyonet.uz
 - o www.kutubxona.uz
 - o www.uz.wikipedia.org